

Factsheet: Burgemeester in rampen- en crisistijd

Met de komst van de Wet veiligheidsregio's (Wvr) verandert een aantal bevoegdheden en procedures in het geval van rampen en crises. Deze veranderingen hebben consequenties voor alle burgemeesters, zowel voor de reguliere leden van het algemeen bestuur van de veiligheidsregio als voor de voorzitter. In deze factsheet worden de veranderingen beschreven, zodat alle burgemeesters weten wat hen te doen staat bij (dreiging van) een bovenlokale ramp of crisis.

Koude en warme fase

In de Wet veiligheidsregio's staan de onderlinge verhoudingen tussen de gemeenten en de veiligheidsregio beschreven. Er wordt onderscheid gemaakt tussen de koude en warme fase. In de koude fase gaat het vooral om bestuurlijke verhoudingen in relatie tot planvorming en organisatie van de veiligheidsregio (§3, art. 8 t/m 24). In de warme fase gaat het om bevoegdheden met betrekking tot de aansturing en coördinatie van hulpdiensten en gemeenten, die zijn betrokken bij de bestrijding van een bovenlokale ramp of crisis (§9, art. 39 t/m 44). Deze factsheet richt zich op de bevoegdheden in de warme fase.

Lokale rampen en crises

Indien er sprake is van een ramp of crisis op lokaal niveau, is de burgemeester verantwoordelijk voor de effectieve bestrijding ervan (art. 4 t/m 7). Er wordt gemeentelijk een beleidsteam en operationeel team ingesteld. Dit verandert niet met de komst van de Wvr. De burgemeester overlegt op de gebruikelijke manier met de operationeel verantwoordelijken van de hulpverleningsdiensten over de benodigde aanpak. De burgemeester zorgt er ook voor dat de gemeentelijke diensten in actie komen, bijvoorbeeld wat betreft de publieksvoorlichting (art. 7). Na afloop van de ramp of crisis legt de burgemeester verantwoording af aan de eigen gemeenteraad (art. 180 Gemeentewet).

Bovenlokale rampen en crises

Met de komst van de Wvr is het onderscheid cruciaal tussen de lokale en bovenlokale aard van de ramp of crisis. Bij een bovenlokale ramp of crisis gaan de wettelijke bevoegdheden voor het bestrijden ervan over naar de voorzitter van de veiligheidsregio (art. 39). Dit geldt overigens niet alleen voor bevoegdheden met betrekking tot de rampenbestrijding zelf, maar ook voor bevoegdheden met betrekking tot openbare orde. Op grond van artikel 39 verkrijgt de voorzitter deze bevoegdheden, die zijn vastgelegd in de Gemeentewet, artikelen 172 t/m 177 (met uitzondering van artikel 176, lid 3 t/m 6). Op grond van de Gemeentewet (art. 175 en 176, lid 1 en 2) kan de voorzitter noodmaatregelen treffen (noodbevel en noodverordening). De voorzitter heeft ook de bevoegdheid om een lichte noodmaatregel te nemen (art. 172 Gemeentewet).

Rampen houden zich vanzelfsprekend niet aan gemeentegrenzen. Soms is meteen duidelijk dat er sprake is van bovenlokale gevolgen. In andere gevallen kan een ramp of crisis escaleren, waardoor deze na verloop van tijd een bovenlokaal karakter krijgt. Op het moment dat de voorzitter van de veiligheidsregio een Regionaal Beleidsteam (RBT) in het leven roept, is er formeel sprake van een bovenlokale ramp of crisis (art. 39, lid 2). Daarmee is de verschuiving van bevoegdheden naar de voorzitter van de veiligheidsregio ook een feit. De betrokken gemeenten maken onderdeel uit van het RBT, evenals de voorzitters van de betrokken waterschappen en de Hoofdofficier van Justitie (art. 39, lid 2).

Gevolgen van de verschuiving van bevoegdheden op een rij

Opperbevel

Bij een bovenlokale ramp of crisis is de voorzitter van de veiligheidsregio 'opperbevelhebber' (art. 39, lid 1). Dit betekent dat de voorzitter alle bestuurlijke besluiten neemt die van belang zijn. De voorzitter heeft niet de operationele leiding. Deze rol is weggelegd voor de leider van het Regionaal Operationeel Team, dat gelijktijdig met het Regionaal Beleidsteam wordt ingesteld (art. 39, lid 3). De voorzitter geeft de operationeel leider de bevelen die hij nodig acht, in verband met de uitvoering van de door hem genomen besluiten (art. 39, lid 5).

Aanwijzingen

Als hoofd van het Regionaal Beleidsteam kan de voorzitter gemeenten (en hulpdiensten) aanwijzingen geven, waaraan de burgemeester(s) van de betrokken gemeente(n) moet(en) voldoen (art. 39, lid 1 en verder). Hierover moet eerst worden gesproken in het Regionaal Beleidsteam, waarin de betrokken gemeenten zijn vertegenwoordigd (art. 39, lid 4), tenzij de vereiste spoed zich hiertegen verzet.

Afleggen van verantwoording

Na afloop van de ramp of crisis zal een gemeenteraad over het algemeen behoefte hebben om de gekozen aanpak en het verloop van de bestrijding van de ramp of crisis te evalueren. In het geval van een bovenlokale ramp of crisis is de voorzitter verplicht om schriftelijk te informeren (art. 40, lid 1). Op verzoek van de betrokken gemeenteraad moet de voorzitter schriftelijke vragen beantwoorden (art. 40, lid 2) of de gemeenteraad een mondelinge toelichting geven (art. 40, lid 3). Ten aanzien van de voorzitter van de veiligheidsregio kunnen door de gemeenteraad echter geen bestuurlijke consequenties worden getrokken. Dit kunnen gemeenteraden uitsluitend doen ten aanzien van hun eigen burgemeester.

Resterende lokale verantwoordelijkheden

Het feit dat de voorzitter een aantal exclusieve verantwoordelijkheden en rechten krijgt bij de verschuiving naar bovenlokaal niveau, ontslaat gemeenten niet van hun lokale verantwoordelijkheden. Naast coördinerende taken (in geval van een lokale ramp of crisis) heeft een gemeente uitvoerende taken bij de bestrijding van een ramp of crisis (ook als er sprake is van een bovenlokale aanpak). Hier gaat het bijvoorbeeld om het verzorgen van publieksvoorlichting. Alle gemeenten zijn er voor verantwoordelijk dat de gemeentelijke organisatie aansluit op de regionale rampenbestrijdingsorganisatie (art. 173 Gemeentewet en art. 10 Wvr). Op grond van artikel 36 wordt voor de gemeentelijke maatregelen en voorzieningen een coördinerend functionaris aangesteld.

Rol Commissaris der Koningin (CdK)

Hoewel de CdK bestuurlijk hiërarchisch bovengeschikt is aan burgemeesters, heeft de CdK geen doorslaggevende stem bij de bestuurlijke besluiten die worden genomen bij de bestrijding van een bovenlokale ramp of crisis. Indien de CdK hier aanleiding toe ziet, kan deze aanwijzingen geven 'omtrent de samenwerking binnen het regionaal Beleidsteam' (art. 41, lid 1 en 2). De CdK kan dus geen aanwijzingen geven over de genomen besluiten zelf, bestuurlijk dan wel operationeel. De bevoegdheid hiertoe blijft te allen tijde bij de voorzitter van de veiligheidsregio liggen. In het geval van een ramp die zich uitstrekt over meerdere veiligheidsregio's, heeft de CdK wel ruimere bevoegdheden als het gaat om de inhoudelijke aansturing van de bestrijding van de ramp of crisis (art. 42, lid 1 en 2). De voorzitters van de veiligheidsregio's, de CdK's en de minister van BZK moeten elkaar in ieder geval goed op de hoogte houden, in het geval van bovenregionale rampen (art. 43).

De CdK heeft ook een toezichthoudende taak op de veiligheidsregio's, zowel in de koude als warme fase (art. 58 t/m 60). De specifieke bevoegdheden van de CdK zijn vastgelegd in een ambtsinstructie, gegeven door het Rijk. De minister van BZK kan in het uiterste geval alle bevoegdheden van de CdK en de burgemeesters (dus ook die van de voorzitter van de veiligheidsregio) naar zich toe trekken (art. 54).

Plaatsvervanging/ waarneming

Indien de voorzitter van de veiligheidsregio niet aanwezig is ten tijde van een bovenlokale ramp of crisis, of niet in staat in de functie als voorzitter naar behoren te vervullen, moet deze worden waargenomen door een ander lid van het algemeen bestuur van de veiligheidsregio (art. 11, lid 3). De vervanger of waarnemer is dus altijd één van de burgemeesters uit de veiligheidsregio, die uit eigen midden wordt aangewezen.

Coördinatie meerdere ministeries

De minister van BZK is coördinerend minister, als de inzet van meerdere ministeries van belang is. De andere ministeries hebben eerst toestemming van de minister van BZK nodig, dan wel moeten de minister van BZK terstond informeren, als ze van hun bevoegdheden gebruik maken (art. 44).